

„În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele“

Liviu Rebreanu

SCUIBUL VISURILOR

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE CONSILIUL LOCAL MAIERU
ANUL XXIV Nr.3 (139) ***AUGUST 2020 ***8 PAGINI***

Istorie măiereană

Preotul Iulian Ciorba și învățătorul Ioan Barna, în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 69 din anul 1909

Dintotdeauna localitatea Maieru a dat țării intelectuali de valoare, nume de cărturari pomeniți cu cinstea și recunoștința răsplătitoare de trudă. Amintim aici pe câțiva dintre aceștia, începând cu Vasile Rebreanu (tatăl scriitorului Liviu Rebreanu), Nicolae Istrate, Grigore Hangea, Anhidim Bob, Demetriu Boșca, Alexandru Jarda, Ioan Barna, Silviu Coruțiu, Dariu Pop, Iulian Ciorba, lista putând continua cu multe alte nume de seamă care le-au urmat acestora, nume care au rămas întipărite în istoria valorilor culturale ale Maierului, dar nu numai.

Un interesant articol despre două personalități de seamă pe care le-am amintit mai sus - e vorba de preotul Iulian Ciorba și de învățătorul Ioan Barna - apare în *Gazeta Transilvaniei* din Brașov, în cel de-al 69-lea număr al acesteia, din 28 martie/10 aprilie 1909.

Până a vedea în amănunt despre ce este vorba în acest articol, se cuvine să ne aducem aminte câteva date despre aceste două mari personalități de mai sus, întrucât cele două nume sunt legate între ele prin diferitele acțiuni comune la care aceștia, alături de alții, și-au adus aportul.

Iulian Ciorba (1883 – 1929) a fost preot în Maieru, fiind sfințit încă din anul 1906, fiind un preot foarte iubit de enoriașii săi. Dar, pe lângă această menire, el a mai avut și alta, fiind un mare iubitor de carte, un mare astrictiv, în special, pe tot parcursul celui de-al doilea deceniu al secolului al XX-lea. Prieten din copilărie cu Liviu Rebreanu, el și familia sa vor fi gazda scriitorului și a familiei sale ani de-a rândul, atunci când scriitorul revenea aici, vara, pentru a-și petrece vacanțele.

Ioan Barna

Ioan Barna (1880 – 1953) a fost învățător în Maieru, fiind cunoscut în județ ca un director școlar de excepție. De numele lui se leagă înfăptuiri memorabile care au sporit prosperitatea materială și spirituală a măierenilor. A întemeiat, împreună cu alți dascăli măiereni, revista *Vatra*, o publicație a învățătorilor din fostul județ Năsăud, și cooperativa locală *Furnica* – organism de întraajutorare a sătenilor. Prieten cu Liviu Rebreanu, el va fi și președintele de onoare al *Societății Culturale Liviu Rebreanu* (1927 – 1935). A fost și folclorist, președinte al Asociației Învățătorilor din județ și tot de numele său se leagă și construirea școlii cu clopot din Maieru, o instituție pilot pentru învățământul din ținut, construită, prin grija sa, între anii 1927 – 1935.

Mai mult, atât Iulian Ciorba, cât și Ioan Barna, alături de alți consăteni și, de fapt, de toți românii, s-au înscris în lupta românilor pentru desăvârșirea unității statale. Încă cu două săptămâni înainte de înfăptuirea actului Unirii, în 19 noiembrie 1918, în ziarul budapestan *Foaia Poporului Român*, tânărul poet Iustin Ilieșiu, pe atunci doar de 18 ani, secretar al Gărzii Naționale Române din comună, trimetea o scrisoare redactorului Leonerd Paukerow prin care sublinia faptul că în comuna Maieru „s-a constituit Sfatul Național Român sub prezidiul d-lui Iulian Ciorba, preot, și s-a organizat Garda Națională sub conducerea d-lui Ioan Barna,

(continuare în pag. 2)

Viorel-Daniel Partene

Istorie măiereană

Ofițerii măiereni din Regimentul II de Graniță Năsăudean de acum 236 de ani

În revista *Pisani sângeorzene* (nr. 3/2020) este reprodus un articol al regretatului Nicolae Trifoiu, articol intitulat *Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi*, preluat din *Arhiva Someșană* (serie nouă, Năsăud, Cluj-Napoca, 2002, nr. 2, pp. 19-30). Textul cuprinde „O listă cu 174 (175) ofițeri în majoritate din fostul regiment de graniță năsăudeană, născuți în satele de pe teritoriul fostului district al Năsăudului, aproximativ de la jumătatea secolului al XVIII-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea”. La început, se specifică faptul că „Această listă a fost publicată în rubricile *Militaria* ale publicațiilor sibiene *Transilvania* și *Observatorul* din anul 1884...”. Autorul nu este altul decât sângeorzanul Artemiu Publiu Alexi. Din cei 175 de ofițeri, unii dintre ei participanți și la Războiul de Independență de la 1877, vă prezentăm ofițerii măiereni din fostul Regiment II de Graniță, absolvenți ai Institutului Militar din Năsăud (întemeiat de împăratul Iosif al II-lea în 1784), ai școlilor normale, triviale, din gimnaziul din Năsăud, din Academia Militară sau din alte școli militare, trecând, în ortografia vremii, „numele de botez și de familie, locul nașterii, trupa sau regimentul la care au servit sau servește, charge (funcția), decorațiunile respectivilor și alte date de interes”:

1. „Barna Teofil, căpitan la regimentul 17 de margine și 62 de linie, născut în Maieru.
2. Bobu Cornel, locotenent la regimentul 17 de margine, vulnerat (rănit, n. n.) la Areda, născut în Maieru.
3. Hangea Bobu Alexandru, locotenent la regimentul 63, născut în Maieru.
4. Hangea Sever, căpitan la regimentele 17 și 50, decorat cu *Medalia pentru război* și cu *Crucea pentru serviciu*, născut în Maieru.
5. Ilieș Dănilă, locotenent superior la regimentul 17 de margine, născut în Maieru.
6. Ilieș Ștefan, locotenent superior la regimentul 17 de margine, născut în Maieru.
7. Ilieș George, căpitan la regimentul 17 de margine, decorat cu *Medalia pentru aur pentru bravură* și *Crucea pentru armată*, s-a distins la Schweigerheim și Freischprach (1794), născut în Maieru.
8. Popu Mihăilă, locotenent superior la regimentul 17 de margine, decorat cu *Crucea pentru armată*, născut în Maieru (1809).”

Fie ca numele lor să fie pomenit și de acum înainte!

Icu Crăciun

Iulian Ciorba

Preotul Iulian Ciorba și învățătorul Ioan Barna, în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 69 din anul 1909

(continuare din pag. 1)

sublocotenent în rezervă”. Astfel, întreg poporul depunea jurământ Com. Național Românesc și organelor sale din Ardeal, urmând ca preotul Ciorba să fie ales delegat pentru Adunarea de la Alba-Iulia.

Trebuie amintit și faptul că la data de 25 iulie 1905, la Maieru are loc constituirea agenturii Astra, din primul comitet ales făcând parte: preotul Ieronim Groze (președinte), învățătorul Ioan Barna (secretar) și învățătorul Dănilă Sânjouan (controlor). Doi ani mai târziu, în 1907, se va înscrie ca membru și preotul Iulian Ciorba, urmând ca în 1908 să fie primiți alți numeroși membri. Adunarea Generală din acel an (1908) rămâne ca un episod memorabil, deoarece „poporani” au adunat atunci 20 de coroane și 60 de fileri pentru biblioteca comunală. Astfel, agentura Maieru primea în mod gratuit 43 de volume pentru noua bibliotecă, cu acest prilej fiind reorganizat și Comitetul local: pr. Ieronim Groze - președinte, notar Dănilă Sânjoan - vicepreședinte, inv. Ioan Barna - secretar bibliotecar, pr. Iulian Ciorba - casier, inv. Silviu Coruțiu - controlor.

Am trecut în revistă toate acestea pentru a sublinia implicarea comună a celor doi, dar și faptul că fiecare dintre cei de atunci, la fel ca și fiecare din zilele actuale, își avea partea sa de muncă, îndatoririle sale față de Dumnezeu și față de neamul românesc. Tuturor le revenea această îndatorire, dar poate, cu atât mai mult, aceasta era purtată pe umerii intelectualilor, care înțelegând glasului timpului și mai presus de toate pătrunși de simțul datorinții, au început o serie de prelegeri populare în cadrul statutelor Reuniunii de lectură. E o primă opinie care apărea în cel de-al 69-lea număr al *Gazetei Transilvaniei* din martie/aprilie 1909, în articolul cu titlul *Din Maieru. Prelegeri populare în cadrul Reuniunii de lectură* (pag. 4-5) semnat cu pseudonimul *dn*. O opinie foarte importantă pentru că, după cum afirmă autorul articolului, în acele timpuri de grea încercare pentru neamul nostru, când setea de cotropire a celor dela putere și se pare a nu mai avea margini și când viciile sociale iau întinderi din ce în ce mai îngrijorătoare cari ne slăbesc puterea de rezistență și ne macină avutul material, moral, intelectual și fizic, i se impune fiecărui intelectual de-al nostru să-și ia partea

sa de muncă, să-și dea sama de îndatoririle ce le are față de Dumnezeu și neam!”

Așadar, articolul menționat mai sus, care apărea, după cum menționam, în *Gazeta Transilvaniei* (nr. 69 din 1909), avea în centru pe doi dintre intelectualii din acea vreme, care, adunați în cadrul Reuniunii de lectură, țineau anumite prelegeri în fața unui numeros public. E vorba depre preotul Iulian Ciorba, la aceea vreme de 26 de ani, și de învățătorul Ioan Barna, în vârstă de 29 de ani.

Astfel, în 5 martie 1909 inimosul părinte capelan Iulian Ciorba prezenta prelegerea *Lipsa bibliotecilor populare și ce să citim*, prelegere structurată în două părți.

În prima parte, acesta arăta însemnatele pagube ce puteau fi îndurate din lipsa bibliotecilor. Era deci o necesitate ca să existe astfel de biblioteci pentru că erau folosite pentru trebuințele țaranului, cuprinzând sfaturi și lucrări pentru lucrarea cât mai înțeleaptă a pământului și valorizarea produsului. Tot din cărțile bune, afirmă preotul, ne învățăm mai bine dulcea noastră limbă [...], ne luminăm mintea, ne nobilităm inima și ne întărim voința

celor populare și ce să cetim” arătând în cuvinte neaoșe românești însemnatele pagube, ce le îndurăm din lipsa bibliotecilor populare, în cari se află tot felul de cărți scrise anume pentru trebuințele țaranului nostru, cuprinzând sfaturi și îndrumări pentru lucrarea cât mai înțeleaptă a pământului și valorizarea produsului nostru. Spune mai departe, că din cărțile bune ne învățăm mai bine dulcea noastră limbă, pentru care strămoșii noștri au fost gata să moară și să jorfească tot și că rețin cărți bune ne luminăm mintea, ne nobilităm inima și ne întărim voința de a lucra cu statornicie și neînfricați pentru interesul neamului nostru și binele obștesc, prin aceasta dovedind, că cărțile bune ne sunt cei mai nepretențioși și modești prietini la casa noastră.

În partea operatului: „Ce să cetim” arată, că precum cărțile bune, scrise cu gândul curat de a ne lumina mintea și a îmbogăți avutul moral și material, așa cărțile rele scrise de unii oameni josnici, cu gândul de câștig neiertat, numai ne latunecă mintea și judecata, ne despoaie de demnitatea omenească și ne demoralizează. Să cetim și cărți de rugăciuni, căci rugăciunea este mângâierea celor amărâți și întristați, balsam alinător pentru cei cari sufer, să îndure suferința, nădăduind un viitor mai bun. Să cetim istoria neamului, care ne arată trecutul atât de bogat în izvoare de însuflețire. Să răsfoim apoi cărțile, cari ne învață mai bine meseria noastră, lucrarea pământului.

În legătură cu aceasta vorbește și despre analfabetism. Cum analfabetismul ne face orfani de atâtea privilegii, pe cari ni le înbie cultura; cum necunoașterea slovelor ne face, ca și cum n'am avea toate simțirile, neputându-ne spune dorul iubitorilor noștri duși pe alte plaiuri, neputându-ne cuminți din pășunile altora, scrise prin ziare și cum nu ne putem împărtași de hrana și înpintenarea gândurilor și îndrumărilor — răspândite mai ales prin scris — a oamenilor noștri, a străjuitorilor flinții noastre românești.

de a lucra cu statornicie și neînfricați pentru interesele neamului și binele obștesc, cărțile fiind cei mai nepretențioși și modești prietini la casa noastră.

În cea de-a doua parte a prelegerii, preotul Ciorba se referă la cărțile pe care trebuie să le citim. Aici ar intra cărțile bune, scrise cu gândul curat de a ne lumina mintea și a îmbogăți avutul moral și material. Ne îndeamnă să citim și cărți de rugăciuni, căci rugăciunea este mângâierea celor amărâți și întristați, balsam alinător pentru cei cari sufer [...] nădăduind un viitor mai bun, cărți despre istoria neamului românesc care ne arată trecutul atât de bogat în izvoare de însuflețire sau cărți care ne învață mai bine meseria noastră, lucrarea pământului.

Preotul amintește și despre analfabetismul din acea vreme, acesta făcându-i pe cei care nu cunosc slova scrisă orfani de atâtea privilegii, pe cari ni le înbie cultura [...] ca și cum n-am mai avea toate simțirile, nemaiputându-ne spune dorul iubitorilor noștri duși pe alte plaiuri, nemaiputându-ne cuminți din pășunile altora [...], nemaiputându-ne împărtași de hrana și înpintenarea gândurilor și îndrumărilor [...], oamenilor noștri, a străjuitorilor flinții noastre românești.

În continuare, harnicul învățător Ioan Barna își va prezenta prelegerea sa: *Despre cultivarea trifoiului și luțernei*, vorbindu-le celor adunați despre felul și solul în care este de a se cultiva trifoiul, luțerna; despre folosul mare ce ni-l aduc în proporție cu munca ce o depunem, cultivând acest prețios nutreț. Astfel, plugarii vor fi îndemnați să cultive mai rațional pământul,

Cetește apoi harnicul învățător Ioan Barna lucrarea sa: „Despre cultivarea trifoiului și luțernei”, vorbind despre felul și solul în care este de a se cultiva trifoiul, luțerna; despre folosul mare ce ni-l aduc în proporție cu munca ce o depunem cultivând acest prețios nutreț. Îndeamnă plugarii să cultive mai rațional pământul și să se laso de conservatismul și indiferentismul, ce-l dovedesc față de înoririle și îmbunătățirile, ce s'au făcut pe terenul acesta. Înzistă pe lângă economia alternativă, arătând avantajile ei în ținutul nostru, unde mai toți suntem de-a lui «cum a trăit tata, oi trăi și ou». Strădania d-lui Barna a și fost răsplătită îndată după adunare, ne mai putând birui cu răspunsurile la multele întrebări, ce i-se adresau: că de unde să procuro sămânța, care loc ar fi potrivit din partea ceea și ceea a satului ș. a.

Cu ocazia aceasta mi-s'a întărit din nou convingerea, că poporul nostru e dornic de înaintare și-și ascultă și cinstește domniile, cari nu se cobori în coliba lui și a se ocupa cu gând curat de năcazurile și durerile lui.

— dn —

Din Maieru.

Prelegeri populare în cadrul Reuniunii de lectură.

În aceste timpuri de grea încercare pentru neamul nostru, când setea de cotropire a celor dela putere și se pare a nu mai avea margini și când viciile sociale iau întinderi din ce în ce mai îngrijorătoare, cari ne slăbesc puterea de rezistență și ne macină avutul material, moral, intelectual și fizic: i-se impune fiecărui intelectual de al nostru să-și ia partea sa de muncă, să-și dea sama de îndatoririle, ce le are față de Dumnezeu și neam! Așa inteligența din Maieru (comit. Bistrița-Năsăud) înțelegând glasul timpului și mai presus de toate pătrunși de simțul datorinții, au început o serie de prelegeri populare în cadrul statutelor Reuniunii de lectură.

În 5 Martie a. c. inimosul părinte-capelan Iulian Ciorba cetește în fața unui numeros public operatul: „Lipsa bibliote-

(continuare în pag. 3)

Viorel-Daniel Partene

Istorie măiereană**Preotul Iulian Ciorba și învățătorul Ioan Barna, în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 69 din anul 1909***(continuare din pag. 2)*

să fie deschiși înnoirilor și îmbunătățirilor care s-au făcut și se fac în aceste locuri, subliniind rolul economiei alternative și a avantajelor ei în acest ținut unde, după cum spune Ioan Barna, *mai toți suntem de-a lui cum o trăit tata, oi trăi și eu*. Prelegerea lui a fost urmată imediat după terminarea adunării de numeroase întrebări venite din partea sătenilor

cu privire, pe lângă altele, la faptul că de unde să procure sămânța sau care loc ar fi potrivit din partea ceea și ceea a satului.

Plăcut surprins a rămas și autorul acestui articol care apare doar cu pseudonimul *dn*, mărturisind cititorilor că în urma acestor două prelegeri populare care au avut loc în cadrul Reuniunii de lectură, s-a convins cu atât mai mult că poporul român e dornic de înaintare

și-și ascultă și cinstește „domnii” cari nu se genează a se coborî în coliba lui și a se ocupa cu gând curat de năcazurile și durerile lui.

Așadar, iată că și înainte au existat măiereni se ispravă, iubitori de carte și, în general, iubitori de cultură.

Mulțumim d-lui Alexandru Dărăban pentru semnarea acestui interesant articol!

Viorel-Daniel Partene

Rebreniana**Publicistica lui Liviu Rebreanu**

Așteptam de multă vreme să apară cineva care să abordeze acest domeniu cu toată seriozitatea și minuțiozitatea academică, iată că din Nord, mai precis din Baia Mare, Doctor Alina Dorle publică în revista *Familia Română*, (ian. 2017-dec. 2019, p. 180-186), sub genericul „Maramureșul și Academia Română”, studiul cu titlul – *Liviu Rebreanu – atitudini publicistice*.

Prima parte a materialului se intitulează *Factorul național de cultură* – Autoarea trasează direcții ale publicisticii rebreniene dintre cele mai diverse: de la nuvelele lui (Saraly Kumar Ghosh (jurnalist indian), Washington Irving (scriitor american de proză umoristică cu accente de satiră politică) sau Gorki, dar și cu referiri pertinente la consacrații și greii europeni (Zola, Balzac, Tolstoi sau Nietzsche), la care se adaugă sporadic și incursiuni asupra valorilor culturii noastre naționale.

O altă direcție o constituie tema socio-culturală și politică (între anii 1930 și 40), în articole ca: *Europoneism sau Româniism*, *Cumplita nesimțire religioasă a poporului român*, *Presa și cultura*, *Xenofilie*, *Comploturi*, *Tradiționalismul*, *Patria românească*, *Marea Înviere*, *Moartea parlamentarismului*, în volumul 16, Liviu Rebreanu, *Opere*. De aici, vom vedea un Rebreanu adept al specificului național și al formării unei conștiințe naționale, idei care erau împărtășite de generația tânără a intelectualilor și misiunea ei de emancipare culturală a României. De reținut că Rebreanu promovează aceste idei de dreapta fără a se ralia la activismul lor și a face parte din structurile acestora. Așadar, scriitorul rămâne fidel literaturii, dar atitudinile și ideile sale răspund realităților sociale și politice reclamate de noua generație a anilor 20. Astfel că în articolele sale, autorul lui *Ion* va pleda pentru specificul național, el va respinge internaționalismul, nu va fi de acord cu formele occidentale ale capitalismului brutal, dar va fi contra corupției și a politicianismului, va lupta pentru tranziție și angajarea presei pe linia culturii naționale, va fi de acord și cu teoria „omului nou” necesar în schimbare.

În articolul „Asta-i literatură...” (în *Liviu Rebreanu, Opere 16*, p. 206), scriitorul critică politicianismul veros și corupția aidoma unui activist de dreapta: acei așa-ziși „Prepelinsky” – adică „lipitorii” din parlamentul interbelic și vechiul guvern care vor transforma România „într-o imensă burtă fără cap.” Rebreanu critică și domeniile profesionale care se subordonează politicului: „profesorii nu sunt ai partidelor, ci ai țării și ai viitorului neamului” (vezi articolul

„Calvarul profesorilor”, în *Opere 16*, p. 212). Și presa aservită este luată în vizor: „Politica a cucerit toate paginile ziarului românesc (politică egal ticăloșie), deoarece e prezentă în toate fraudele, în toate relele.” Ca urmare, valorile sunt răsturnate și rolul informativ al presei este deturnat, pe deasupra, apar tendințe manipulative, politica înlocuiește cultura. Gazetarul acelor vremi disprețuia cultura, el se credea superior celui mai bun scriitor, astfel că presa devine „un redutabil factor de descompunere socială.” Ea, politica se adaptează și azi stereotipiilor comerciale căutând senzaționalul. Rebreanu propune ca soluții cultura („dând cuvenita atenție frământărilor culturale, presa va fi cel mai puternic element de cultură și cea mai bună călăuză a consolidării naționale”). În final, autorul ameliorează situațiile critice prin „o vorbă bună”, deoarece „bunătatea potolește pornirile nesocotite, tonul îi va deveni pedant, ca atare, nu se va implica total.

Autorul *Răscoalei* sprijină specificul național, doar el va asigura Unirea de la 1918 și afirmarea unității naționale. Părerea lui coincide cu cea a lui Cioran în ceea ce privește destinul unei culturi fără istorie, care apare în umbra marilor civilizații și care își cere dreptul la existență proprie. Se subliniază exuberanța de după Unire („Neamul românesc de-abia își începe viața”), iar peste ani, Cioran o numește „intrarea în istorie.” Merită reținute cuvintele lui Rebreanu despre acest moment istoric: „Sufletul românesc pornește spre viață din câmpiile, viile, munții noștri unde s-a plămădit și a suferit, omul va trebui să se ridice treptat.”; mai puțin acceptabilă zilelor noastre pare continuarea: „Nu cunoaște occidentul, dar se simte în stare să se realizeze deplin printr-o viață proprie.”

Acest entuziasm al lui Rebreanu pleacă de la impulsul organic care a fost apoi teoretizat și cultivat de forțele de dreapta prin ideologia naționalistă a tinerei generații, 1930. Iată ce afirma în acest sens filosoful Mircea Vulcănescu în „Tânără generație. Crize vechi în haine noi. Cine sunt și ce vor tinerii români?”, Editura Compania, București, 2004, p.72-73): „Cea dintâi misiune a tinerei generații este să asigure unitatea sufletească a românilor, uniți politicește prin sacrificiul generației de foc, să ștergă deosebiri regionale în măsura în care înseamnă altceva decât nuanțarea unui aceluiași suflet național.”

În articolul „Româniism versus europenism” (în *Opere 16*, p. 220) – influențat de teoria lui Spengler cu privire la „declinul occidentului”, Rebreanu respinge Apusul decadent, mai precis,

scepticismul și nihilismul modernității considerate nefaste pentru evoluția culturii noastre naționale. Ca publicist, autorul *Pădurii spânzuraților* constată că: „În Europa miroase a mort. O lume se stinge după o viață glorioasă de un mileniu, fără soluții, fără speranțe, se zvârcolește în spasmiile agoniei.” Pentru aceasta, el pledează pentru primatul etnicului, tentația occidentalizării e mare și generează ispite pentru cei care „încă nu au conștiința puterii neamului”.

În același articol „Europenism sau româniism”, din 1924, apărut în revista „Drum nou”, Rebreanu ne vorbește despre entuziasmul sufletului pur românesc: „Viața unui neam înseamnă o cultură proprie”, suficientă în toate domeniile. El combate sincronismul lui Lovinescu: „Valorile artei nu stau în puritatea caracterului ei etnic, ci în alte condițiuni estetice.” Ca atare, scriitorul este de acord cu promovarea autohtonismului ca bază a progresului culturii, pentru el, imitația occidentului în orașele românești nu este decât „o spoială ridicolă de civilizație.” Rebreanu va respinge tendințele de capitulare necondiționată în fața modelului occidental și de renunțare la tradiția națională cât și la valorile proprii: „Româniismul pentru ei înseamnă șovinism, iar religiozitatea înseamnă prostie.” Pe de altă parte, Rebreanu e aproape de viziunea lui Nichifor Crainic: „Azi sufletul românesc descătușat, tânăr, puternic, simte imperios nevoia de a se realiza în întregime, de-a-și împlini menirea ce i-a fost hărăzită.” Ca adept al româniismului, el este de acord cu tradiția religiozității patriarhale (vezi și articolele: „În ce cred?”, „Hristos a înviat!”, „Puterea credinței”); astfel că pentru autorul acestora, specificul național este egal cu româniismul: „Creștinismul românesc (ortodox și catolicismul unit) a dat coloratură neamului, creștinismul nostru a luat culoarea noastră, s-a prefăcut în sângele nostru, s-a dospit în sufletul nostru. Învățăturile lui Hristos s-au amestecat puțin cu credințele străvechi, dând naștere unei religii anume pentru inima noastră.” (cf. articolului „Tradiționalism” (în *Opere 16*, p. 240). Tradiția este definită a fi „suma tuturor amintirilor, ea e veșnic vie în subconștientul poporului.” În ceea ce privește raportul dintre tradiție și civilizație, Rebreanu pune pe primul loc tradiția, deoarece ea singură creează civilizațiile pentru a da „culoarea românească”. Romancierul semnalează necesitatea unei schimbări în psihologia poporului care să influențeze

(continuare în pag. 4)

Iacob Naroș

Rebreniana**Publicistica lui Liviu Rebreanu**

(continuare din pag. 3)

sistemul politic și social. Se lansează termenul de „politică familiară”, adică se folosește violența verbală, iar certurile erau vehemente și permanente. Părerile lui Rebreanu e favorabilă pentru noi cadre ale vieții politice bazate pe „profundă seriozitate”, chemare valabilă și astăzi. Această schimbare este văzută pe termen lung, întâi mentalitatea și apoi sistemul. În epocă se va vorbi mult despre omul nou (vezi Eliade și Cioran) adepți ai dreptei naționaliste. Conceptul de „om nou” a fost reluat și de către comuniști, nu mai vorbim de unde a plecat în Europa ideologia nazistă sau fascistă plus comunismul internațional. Aceasta presupune transformări interioare ale individului pe plan psihologic, moral, spiritual, religios, cu alte cuvinte, o nouă atitudine socială. Generația 30 a tinerilor intelectuali emancipați a experimentat „revizuirea de valori și depășirea limitelor perimate din politic și social. Omul nou trebuia să fie un creștin perfect, iar în viața civilă să se restaureze „raporturi de omenie și de creștinătate în sânul

aceleiași comunități de sânge (apud M. Eliade). Apropierea lui Rebreanu de energetismul acestei generații a fost sesizat de Mircea Muthu (Cf. *Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 89), cu privire la volumul *Metropole – în privința paradigmei omului nou și a lumii de mâine*. În sistemul conceptual rebrenian, omul nou este echivalent cu „omul-sinteză” interpretat astfel de M. Muthu: „Mai întâi omul sinteză e tentativa de a gândi viitorul incert în cunoscutele dimensiuni ale organicului, în al doilea rând, întâlnim subtextul spovedaniei, sugestia de a lărgi limita ontologică a omului.” Cu toate că Rebreanu considera revoluțiile din Rusia, Germania și Italia momente din această sforțare de clădire a lumii noi, el ajunsese într-un impas de elaborare și fixare a conceptului de om nou. În *Gorila*, el va transfigura artistic pe omul nou, își va contura viziunea asupra viitorului. Mult mai clar ar fi fost această viziune dacă scriitorul ar fi terminat romanul *Minunea minunilor*. George Achim în *Iluzia ipostazierii*, p. 200, spune despre acest roman

că ar exista intenția lui Rebreanu de a se apropia de un subiect precum manipularea și standardizarea biologică (vezi și Huxley, *Minunata lume nouă*, 1932).

Să reamintim că debutul lui Rebreanu în presa românească a avut loc la Sibiu, în revista *Luceafărul*, 1 noiembrie 1908; urmează în alte publicații: *Ordinea*, *Scena*, *Adevărul*, *Viața*, *Convorbiri critice*, *Falanga literară și artistică* etc. O direcție aparte o va avea publicistica teatrală (vezi volumele: *Liviu Rebreanu, Opere 12 Cronici dramatice (1910-1916)*, Ed. Minerva, Buc., 1987; *Opere 13 Cronici dramatice (1917-1921)*, 1987; și *Opere 14 Cronici dramatice (1921-1943)*, 1987, cu peste 500 de cronici și articole despre teatru.

De reținut că volumul de *Opere 16* al lui Rebreanu de publicistică propriu-zisă din seria critică N. Gheran este subintitulat *Însemnări de azi (1908-1943)*, apărut în 1995, el conține 229 de articole și eseuri care au fost publicate în peste 30 de reviste și ziare.

Iacob Naroș

Istorie**Emil Rebreanu și Năsăudul în anul 1916**

În numărul 162 al *Gazetei Transilvaniei* din 29 iulie (11 august pe stil nou) 1916, pagina 2, există un articol interesant și emoționant, intitulat *Scrisoare de pe Valea Someșului*, semnat cu pseudonimul *Călător*. Zicem că scrierea aceasta merită atenția istoricului din mai multe motive. *Călătorul* ajunge cu trenul în Năsăud în timpul Primului Război Mondial (1916) și schițează în câteva fraze viața culturală a orașului, amintind numele câtorva personalități care viețuiau aici: vicarul Alexandru Haliță, fratele celebrului Solomon Haliță, originari din Sângeorz-Băi (pentru amănunte vezi cartea lui Alexandru Dărăban *Solomon Haliță. Un om al epocii sale*, din 2015, Editura Mega, Cluj-Napoca), filologul Nicolae Drăganu, din Zagra, membru corespondent al Academiei Române la acea dată, profesorul Corneliu I. Sânjoanu, originar din Maieru, traducătorul operelor complete ale lui Jules Verne (pentru amănunte vezi antologia *Autori măiereni*, de Icu Crăciun și Iacob Naroș, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, pp. 474-475), profesorul Vasile Bichigean, „cu bogata și frumoasa sa bibliotecă”, primul traducător din greaca veche a *Republicii* lui Platon. Autorul articolului a mai vizitat apoi pe poeta Virginia Grivase, a cărei viață s-a intersectat cu cea a lui Liviu Rebreanu, d-ra Greavu, dar și... pe prietenul său, „locotenentul de artilerie Emil Rebreanu, distins cu medalia de argint pentru vitejie”. Amintim că Emil, prototipul lui Apostol Bologa din *Pădurea spânzuraților*, tocmai se întorsese de pe front într-o permisie de câteva zile în mijlocul familiei. Aici, *Călătorul* a reîntâlnit-o pe prietena sa, Livia Rebreanu, poetă cunoscută

Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, paginile 284-286) și pe sora Lievei, Miți Rebreanu, „a căreia înfățișare e o estetică vie”. Același *Călător* adaugă faptul că Livia Rebreanu este cea care a dus la gară „steaguri tricolore românești pe cari era scris: *la revedere și voi vă luptați, iar noi ne închinăm*”; în aer plutea cel mai mare eveniment din istoria României: UNIREA MARE.

La întoarcere, spre Cluj, autorul articolului menționează: „Pretinul Emil Rebreanu mă însoțește până la Beclean de unde ne despărțim”. Din păcate, cei doi nu se vor mai reîntâlni; în anul următor, măiereanul Emil Rebreanu va fi spânzurat în 1917, ca urmare a sentinței Tribunalului Militar, semnată de generalul Karg, pentru vina de a refuza să tragă în frații săi români și încercare de trecere de partea armatei române. Menționăm că în anul 1917, din familia Rebreanu au murit și: Virgil (1897-1917), născut în Maieru, și Sever (1904-1917), născut în Năsăud. Mai la vale vă prezentăm articolul cu pricina în ortografia vremii:

„Scrisoare de pe Valea Someșului.
Pe valea Someșului. — în Năsăud.
- La poeta Livia Rebreanu. —
Cătră casă

O călătorie pe Valea Someșului nu e nici monotonă și nici prea bogată în priveliști de frumusețe extraordinară. Totuși Someșul își are poezia sa. Malurile lui ascund ici colo câte un tablou ce te recreiază pe-o clipă, cum treci destul de încet cu trenul ce duce călători puțini dintre cari majoritatea sunt jidani cu un aspect

Scrisoare de pe Valea Someșului.

Pe valea Someșului. — în Năsăud.
— La poeta Livia Rebreanu. —
Cătră casă.

O călătorie pe valea Someșului nu e nici monotonă și nici prea bogată în priveliști de frumusețe extraordinară. Totuși Someșul își are poezia sa. Malurile lui ascund ici colo câte un tablou ce te recreiază pe-o clipă, cum treci destul de încet cu trenul ce duce călători puțini dintre cari majoritatea sunt jidani cu un aspect prea puțin estetic dacă nu respingător. În depărtare se pierd sate învăluite în o liniște resemnată și duioasă. Nimic din cele ce se petrec nu-ți face impresia că ai călători în apropierea câmpului de război. Lumea se obișnuie, se vede, să aibă încredere deplină în vitejia celor cari apără granița și să privească cu mai multă încredere în viitor la cele ce se vor întâmpla. Am în mână nusele lui Slavici și tocmai sfârșesc ultima pagină din „O viață perdută” când ni se spune că suntem la Năsăud.

Inchid cartea și mă cobor. La gară întâlnesc un prieten, cu care trec prin Năsăud, ca după câteva minute să ajung la hotelul „Rahova” unde îmi iau cvartir. Năsăudul are aspect de sat. Gimnaziul nou impunător precum și biserica frumoasă cu cele două turnuri sunt principalele edificii. Că în Năsăud pulzează o viață românească, e mai presus de orice îndoială. Sunt în Năsăud oameni binecunoscuți întregel obște românești, profesori distinși și harnici, cari te primesc cu multă afabilitate; e destul să amintesc pe Rev. Domn vicar Haliță, pe dnul N. Drăganu membru corespondent al Academiei și distinsul nostru filolog, pe profesorii Sanjoan, care-mi aminti că a tradus pe Jules Verne întreg și că deja s'a și pus în legătură cu un editor, pe profesorul Bichigean a cărui locuință e o bogată și frumoasă bibliotecă românească. Amintesc apoi pe d. Virginia Grivase care scrisese delicate versuri mai anii trecuți, pe entuziastele și entuziaștii domni și d-soare: Haliță d-ș Greavu, dnii Bancu și Linu și pe locotenentul de artilerie Emil Rebreanu distins cu medalia mare de argint pentru vitejie.

prea puțin estetic dacă nu respingător. În depărtare se pierd sate învăluite în o liniște

(continuare în pag. 5)

Icu Crăciun

Emil Rebreanu și Năsăudul în anul 1916

(continuare din pag. 4)

resemnată și duioasă. Nimic din cele ce se petrec nu-ți face impresia că ai călători în apropierea câmpului de război. Lumea se obcinui, se vede, să aibă încredere deplină în vitejia celor cari apără granița și să privească cu mai multă încredere în viitor la cele ce se vor întâmpla. Am în mână nuvelele lui Slavici și tocmai sfârșesc ultima pagină din *O viață perdută* când ni se spune că suntem la Năsăud.

Închid cartea și mă cobor. La gară întâlnesc un prietin, cu care trec prin Năsăud, ca după câteva minute să ajung la hotelul *Rahova* unde îmi iau cvartir. Năsăudul are aspect de sat. Gimnaziul nou impunător precum și biserica frumoasă cu cele două turnuri sunt principalele edificii. Că în Năsăud pulzează o viață românească, e mai presus de orice îndoială. Sunt în Năsăud oameni binecunoscuți întregi obște românești, profesori distinși și harnici, cari te primesc cu multă afabilitate; e destul să amintesc pe Rev. Domn vicar Haliță, pe dnul N. Drăganu membru corespondent al Academiei și distinsul nostru filolog, pe profesorii Sanjoan, care-mi aminti că a tradus pe Jules Verne întreg și că deja s'a și pus în legătură cu un editor, pe profesorul Bichigeanu a cărui locuință e o bogată și frumoasă bibliotecă românească. Amintesc apoi pe dș. Virginia Grivase care scrisese delicate versuri mai anii trecuți, pe entuziastele și entuziaștii domni și d-șoare: Haliță d-șoara Greavu, d-nii Bancu și Linu și pe locotenentul de artilerie Emil Rebreanu distins cu medalia mare de argint pentru vitejie.

Dragostea și afabilitatea lor te surprind și petrecerea în societatea lor îți cauzează multe clipe foarte plăcute.

S'ar fi putut oare ca trecând prin Năsăud să nu mă abat pe la poeta Livia Rebreanu, de care mă leagă o veche prietenie și cunoștință atât de plăcută încă dela societatea *Petru Maior*. Și s'ar fi putut să mă simt, bine în societatea acestui suflet distins, care a cauzat atâtea clipe de adevărată elevare artistică tuturor celor care i-au cetit versurile de-atâta delicateță curată, de-

atâta duioșie fermecătoare, de-atâta sonoritate și muzică, dacă mai adaugi că faci cunoștința dșoarei Miți Rebreanu, sora poetei, a cărei înfățișare e o estetică vie.

Despre poeta Livia Rebreanu ar trebui să spui multe. Las de astă dată aprecierea versurilor pentru cei ce au chemare pentru acest lucru și mi iau voie să descriu în câteva cuvinte un moment din viața poetei.

Se vestise în întreaga țară mobilizarea generală. Grăbiam din toate părțile țării flăcăii chipeși și voinici sub steaguri. Valea Someșului încă își trimise tributul de datorie către patrie și tron.

În acest timp în casa smerită unde locuiește un suflet, mâinile lucrau cu zor. Și ntr'o dimineață lumea a fost surprinsă de ceva deosebit de înălțător și înduioșător. O d-șoară duse la gară steaguri treicolore românești pe cari era scris: *la revedere și voi vă luptați iar noi ne închinăm*. Fapt care a pătruns pe toți cari fuseseră la gară. Câte lacrimi de emoție nu au putut fi atunci, când trenul ducea flăcăii voinici cari strângeau cu putere steagul care a fâlfâit din fereastra trenurilor pe întreagă Valea Someșului. D-șoara, care a a îndeplinit această idee atât de emoționată, este aceea pe care lumea o cunoaște și admiră pentru poeziile frumoase ce apar sub-scrise: Livia Rebreanu.

Cred că e un moment *vrednic de-a fi știut* de obștea românească. De aceea l'am însemnat aici.

Când te simți bine zilele trec prea cu grabă. Așa mi-a trecut și mie. A trebuit deci să zic bun rămas celor cari m'au primit cu atâta afabilitate și dragoste și să plec dela Năsăud cu amintiri atât de plăcute.

Pretinul Emil Rebreanu mă însoțește până la Beclean de unde ne despărțim. Îi urez înainte de toate un sincer *la revedere*.

Eu plec către Cluj, iar el va pleca azi, mâne din nou la front! De acasă îi urez încă odată și din inimă: *la revedere*.

Călător"

Icu Crăciun

Are popa putere a denumi încă un făt și un cantor sau ba? Despre o dispută din parohia Maieru din anul 1862

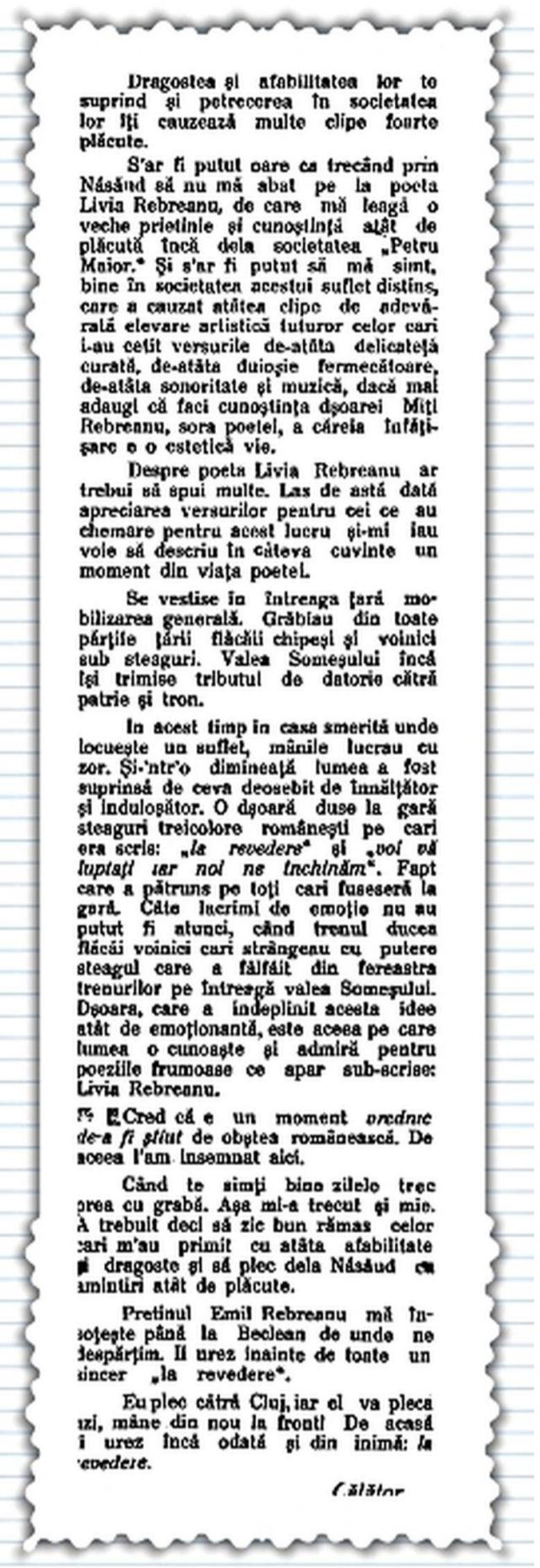
Începutul anului 1862 a fost liniștit pentru măiereni sau, cel puțin, aceasta pare să se înțeleagă din tăcerea documentelor. Totuși, între preotul local și personalul auxiliar era un „război rece”, declanșat de o situație confuză.

Preotul Ioan Hangea, înaintat în vârstă și împovărat cu o parohie prea extinsă pentru puterile sale, era ajutat teoretic în slujire de diacul Iacob Pui și fătul Dănilă Ilieș. Spunem teoretic pentru că în realitate, după spusele preotului, cei doi nu se prea arătau pe la slujbe, iar preotul, ca să nu fie nevoit să tragă clopotele și să sufle în candelniță, și-a numit, de rezervă, alt diac, pe Toader Pop, și alt făt pe Grigore Urece. Când lipsea fătul sau diacul ales, poate se nimerea să fie prezent cel numit și astfel, dreptii credincioși, nu aveau să sufere vreo scurtare din cele sfinte.

Soluția găsită nu a fost cea mai potrivită, pentru că diacul și fătul, aleși de senatul bisericesc, s-au simțit nedreptățiți și s-au plâns Vicariatului, punând la îndoială nu doar demersul preotului, dar și pregătirea personalului numit: „are popa putere a denumi

încă un făt și un cantor din nou de la Vicariat sau ba? De are, atunci poștește ca, candidații spre cantorie să se poștească la Năsăud și acolo în fața vicarului să dea examen din tipic și cântări, apoi care va fi mai apt să primească oficiul”¹.

Tensiunea dintre cantori a degenerat într-un scandal la utrenie, din cauza lui Ilieș care n-a vrut să slujească cu Toader Pop, pentru că „acesta din urmă poate greșește – și oamenii rād”. Raționamentul era prezentat vicarului într-o jalubă scrisă, nu de către cei doi „nedreptățiți”, ci de un susținător al lor, care s-a nimerit să fie și cumnat cu vicarul foraneu. Desigur, cumnatul vicarului intervenea dezinteresat în această problemă, dacă e să-l credem pe cuvânt, sensibilizat de „tulburarea între oameni și marea neînvoire între fețele cele bisericești, înverșunate față de întâmplarea aceasta”, adăugând nonșalant că în „Maieru mai bun cantor, adică om și cu purtare morală și cu științele cele trebuincioase pentru un preot, ca acela ca Dănilă Ilieș, nu-i”. Și dacă argumentele de mai sus nu erau destul de convingătoare,

cantorul mai avea un as în mânecă: o „pără” contra preotului, adresată direct Episcopiei.

Preotul Ioan Hangea nu a părut intimidat de această situație, din contră și-a apărat poziția, fiind dispus în același timp să asculte și să se conformeze poruncilor vicariale. Îi mai dăm o dată șansa să-și prezinte argumentele, așa după cum a făcut-o și în octombrie 1862, publicând-i scrisoarea, păstrată azi la Arhivele din Bistrița, fond Vicariatul Rodnei, dosar 159, fila 58.

Preasfințite Domnule Vicaresi!

De când s-a mutat fătul Lazăr dintru acest veac în anul 1855, nici diacul, nici fătul în zile proaste cân[d] am avut de slujit, n-au cercat biserica să-mi

(continuare în pag. 6)

Elisabeta Scurtu

Referințele sunt preluate din scrisoarea adresată vicarului, la 26 octombrie 1862, care se găsește la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 159, filele 56-57.

Are popa putere a denumi încă un făt și un cantor sau ba? Despre o dispută din parohia Maieru din anul 1862

(continuare din pag. 5)

ajute la datoriile puse. Fătul Ilieș e cu purtare bună, dar fiind însărcinat cu multe lucruri, nu vine că:

1. Este fâgădeoari.
2. Vânzător de sare.
3. Vânzător de tabac.
4. Cercetător la oameni care mor².
5. Pe urmă făt.

Un om cu atâtea meșteșuguri și a sluji la atâția domni, nu-i cu puțință la îngropăciuni să poarte feșnic, credelnițe, haine (...) dacă nu are plată. Din nepurtarea de grijă s-a stricat,

² Inspector de morți

crepat, clopotul cel mare pentru care mai multe sute s-au plătit, jurământul de la Domnul Episcop nu se [î]plinește.

Dintru acestea și mai multe pricini, eu acum de bătrânețe fiind îngreunat, fără ajutor nu pot sluji, și așa m-am jeluț poporului și a venit mai menit spre ajutor, la care nu au nici o plată. Pe fătul dascăl Toader Pop, ajutor cantorului, și pe curatorul Grigore Urece ca făt, ca la o întâmplare când nu vine unul, doar a veni altul și să fie ca frați și eu să nu am lipsă a trage clopotul că nu mă pot sui pe scări, nici a aduce foc, apă și a sufla în credelnice.

Încât am îngăduit pe Ilieș a fi jude numai ca să fie ajutor la biserică a fost, dar dintru aceste slujbe n-a ieșit cu nume bun.

Domnul Prepozit mi-a zis să nu-l poftesc făt acel om de procese și pe toți dascălii i-a (...) și n-oi putea a hamoni cu el. Dascălul are mai multe vrednicii și nu pot a-l (...), cantorul încă se îngrijește a trăi în pace, acum domnia ta te vei milostivi a porunci cum vei socoti.

Al Domniei Sale ascultător,
Ioan Hangea, paroh.

Maieru în 19 oct[ombrie] 1862.

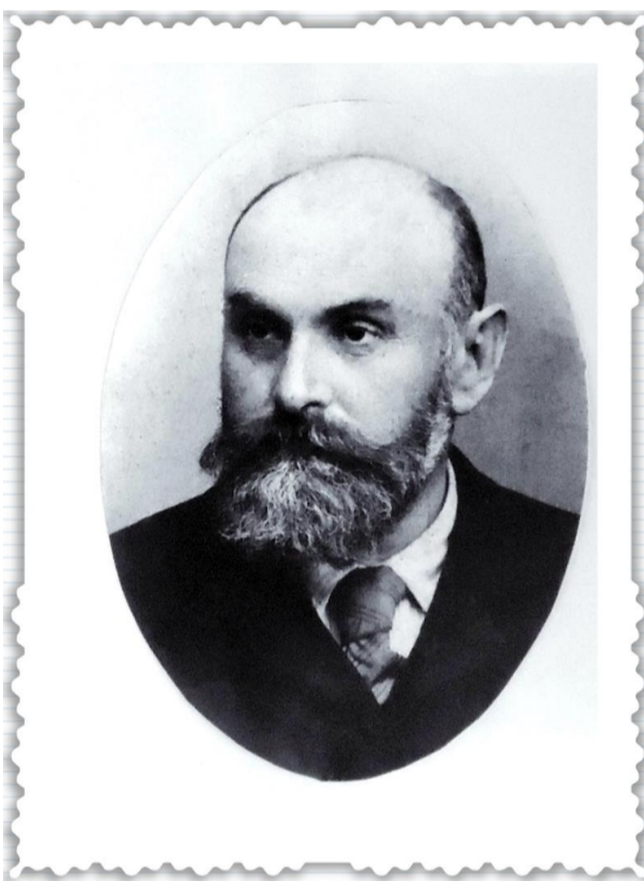
Elisabeta Scurtu

Centenar

Constantin Dobrogeanu-Gherea (1855- 1920)

Constantin Dobrogeanu-Gherea (pe numele său inițial Solomon Katz) s-a născut în satul Slavinska (Ucraina) la 21 mai 1855 și a murit în România la 7 mai 1920 (în spitalul Gerota din București în urma unei operații nereușite), înainte de a împlini 65 de ani. A fost un critic și teoretician literar. Școala primară a făcut-o în satul natal, apoi gimnaziul la Ekaterinoslav. În 1872 a fost student-audient la Universitatea din Harkov, fără a ajunge să aibă o licență. S-a instruit și cultivat toată viața, având o fire curioasă și sărguincioasă. Avantajat și de cunoașterea a patru limbi occidentale (engleza, franceza, germana, italiana), plus limba maternă rusa și limba de adopție: româna. S-a afirmat ca o personalitate remarcantă a literaturii și politicii românești de la sfârșitul sec. XIX și începutul secolului XX.

De tânăr a intrat în politică, în cercurile narodnice studențești, dar și în atenția poliției rusești. A fost arestat și închis de mai multe ori. A trecut în România, împreună cu alți tovarăși, ajungând la Iași (1875). Este depistat și închis la celebra fortăreață Petropavlovsk, deținutul încercând un sentiment de mândrie, având în vedere personalitățile marcante ce au trecut prin această închisoare (Dostoievski și alții). Lucrurile s-au petrecut în felul următor: poliția rusă i-a jucat o farsă, punându-i la dispoziție un faeton ca să se întâlnească cu o persoană dragă, atunci când deținutul s-a prins despre ce este vorba a început să devină brusc jovial și nepăsător încât cunoscuții, jandarmii și trecătorii nu mai știau dacă poliția îl duce pe deținut la închisoare sau deținutul îi duce pe jandarmi ca să-i lege („Amintiri din trecutul depărtat” - 1912) Tot în confruntarea cu poliția rusă este deportat în Oceanul Înghețat. După un ocol peste mări și țări: Norvegia, Marea Britanie, Franța, Elveția (aici îl cunoaște personal pe Frederich Engels), Austria, ajunge în România, unde obține și cetățenia română (1890). Se căsătorește cu Sofia (persoană de etnie poloneză). Au avut trei copii: Alexandru, Ioan, Ștefania, ultima o pianistă profesionistă, căsătorită cu Paul Zarifopol, critic remarcabil, stabiliți în Germania, la Leipzig. Aici se statornicește o strânsă prietenie cu familia I. L. Caragiale, stabilită la Berlin. În perioada lor germană, fiind melomani învederați tuspatriu, au frecventat toate operele muzicale din Berlin și Leipzig, iar între stagiuni le cânta Ștefania, o foarte bună pianistă profesionistă și mare

cunoscătoare a compozitorilor germani și nu numai.

Un alt episod din existența criticului, devenit amuzant prin pana sa, a fost acela legat de înscrierea lui în Societatea Scriitorilor Români. Conducătorul societății era poetul Dimitrie Anghel, care îi face o invitație politicoasă să se înscrie în societate. Suntem în anul 1909, criticul era cunoscut, iar opera sa notorie și cu multă trecere la populație, mai ales în cercurile muncitoare. Însuși autorul a devenit un lider socialist cunoscut nu numai în România, ci și în Europa. Avea mulți dușmani sau adversari cum n-a dus lipsă de ei toată viața sa, iar pentru înscrierea în societate i se solicita certificatul de naștere pe care nu-l putea prezenta. Un pigmeu literar în comparație cu Gherea, l-am numit pe romancierul Ionescu-Boteni, îi cerea imperios să se ducă în Rusia după certificat. Gherea îi răspunde că îi ușor la ducere, mai greu la întoarcere, că a mai fost adus pe sus în Rusia și era să nu se mai întoarcă, iar la o nouă încercare n-are șanse să se întoarcă acasă decât cu picioarele înainte. Societatea n-a ținut cont de părerea romancierului, așa cum era normal, opera lui Gherea a vorbit în locul certificatului, criticul devenind membru al Asociației.

Opera, creația și activitatea lui Gherea este vastă: critic și teoretician literar,

memorialist, sociolog („Neoiobăgia”, unul din studiile sale cunoscute), ideolog și lider socialist. Noi ne oprim asupra primei sale laturi de activitate, aceea de critic literar. A publicat în mai toate revistele timpului său, indiferent de orientarea și programul lor, deși a fost cel mai legat de revista „Contemporanul”. Lucrările sale de critică literară și le-a adunat în trei volume chiar în timpul vieții sale (1890-1897), intitulată „Studii critice”, iar întreaga sa creație, „Opere complete”, a fost editată între anii 1976-1983 în opt volume.

Articolele sale de critică literară, demonstrează o voce autoritară, ascultată, citită și respectată, autorul devenind creator de școală literară, reprezentantul tezei „artă cu tendință” în literatura română în confruntarea cu Titu Maiorescu, alt titan literar, reprezentantul tezei „artă pentru artă”; articolele lor au ținut prima pagină a presei literare din România mai bine de un deceniu, provocând interes și farmec în opinia publică a acelor vremi, datorită scrisului lor savuros.

Astfel, a publicat: „Tendenționismul și tezismul în artă” (1887), „Asupra criticii” (1887), „Cauza pesimismului în literatură și artă” (1890), „Ceva despre clasicism și romantism” (1889), „Asupra criticii metafizice și a celei științifice” (1890), „Concepția materialistă a istoriei” (1892), „Asupra esteticii metafizice și științifice” (1893), „Idealurile sociale și arta” (1893), „Asupra mișcării literare și științifice” (1893), „Arta pentru artă și arta cu tendință” (1894), „Genii necunoscute” (1894), „Artiștii proletari culți” (1894), „Artiștii-cetățeni” (1894), „Munca creatoare și munca-exercițiu” (1894), „Rolul traducerilor din limbi străine în limba română” (câteva episoade), „Țăranul în literatură” (1897) „O problemă literară” (1895), „Supra producția intelectualilor” (1895), „Materialismul economic în literatură” (1895), „D. Panu asupra criticii și literaturii” (1896), „Judecata posterității și a contemporanilor” (1907). La cele de mai sus se adaugă și o așa-zisă critică aplicată, asupra lui „Eminescu” (1887), asupra lui I. L. Caragiale, apoi alte articole (între 1885-1891), „A. Vlahuță” (1890), „Coșbuc - Poetul țărănimii ” (1897). Sunt critici (Zoe Dumitrescu-Busulenga) care îi impută faptul că nu s-a aplecat și asupra lui Creangă sau Slavici.

(continuare în pag. 7)

Macavei Al. Macavei

Constantin Dobrogeanu-Gherea (1855- 1920)

(continuare din pag. 6)

Gherea a apreciat foarte mult poezia populară românească. Cât privește literatura românească, o considera tânără și că încă n-a depășit sau împlinit idealurile generației pașoptiste. S-a aplecat asupra câtorva scriitori cu analize pertinente. Lui Eminescu i-a consacrat un studiu înainte de a face același lucru Maiorescu. Nu s-a îndoit un moment că Eminescu este un geniu. A întocmit și o listă a genilor literaturii universale. Nu o redăm pentru că în chestiuni de felul acesta există o mare doză de subiectivism.

Ca om politic a fost un lider socialist român, ideologul și membru fondator al P.S.D.M.R. Nu a avut încredere în Revoluția lui Lenin (Octombrie 1917), lucru care s-a adeverit prin destrămarea U.R.S.S.-ului la sfârșitul secolului trecut nu înainte de a produce enorm de multe victime.

Revenind la literatură, cu referire la critica literară, el o considera de-a dreptul un nou gen literar, eroare inacceptabilă.

Dintre studiile sale de critică literară cel care suscită cel mai mare interes, deși este încălcit prezentat, ne referim aici la „Asupra criticii” (1887), descălcire pe care o face inițial

Călinescu în „Istoria...” sa (deși nu avea o părere prea bună despre Gherea), iar mai apoi Zoe Dumitrescu-Bușulenga - în studiu se dă răspuns la o chestiune de acută actualitate pentru atunci și pentru acum.

Cum se întocmește o cronică literară?

La această problemă, care este de certă actualitate, se trasează câteva principii generale, patru criterii de urmărit și tot atâtea întrebări de răspuns:

1. De unde vine opera de artă?
2. Ce influență va exercita?
3. Cât va fi de mare această influență?
4. Prin ce mijloace va lucra opera de artă asupra celor care o vor recepta?

Fiecărei etape de analiză i se dau detalii explicative. (Zoe Dumitrescu-Bușulenga)

Pentru ca, în încheiere, Gherea să sublinieze „nașterea”, cronicarul având ca necesare intuiție, gust, inspirație, vastă cultură, putere de analiză și sinteză, fin spirit de observație, obiectivitate și mai presus de toate talent.

De-a lungul timpului, și-au spus părerea mai mulți scriitori, critici literari, personalități marcante despre această personalitate. Spicuum câteva.

Ibrăileanu (1871-1936) a spus: „Gherea este unul dintre marii semănători de idealuri”.

Eugen Lovinescu (1881-1943): „Gherea a fost întemeietorul criticii noastre”.

G. C. Nicolaescu (1911-1967): „Gherea aduce în critică câteva modele de analiză concretă a operelor literare”.

Mircea Iorgulescu (1943-2011): „Gherea este considerat în critica românească întemeietorul metodei analitice și cel dintâi teoretician marxist”.

Nicolae Manolescu: „Gherea era mai de grabă în stare de prejudecăți decât de judecăți critice”.

Leon Volovici (1938- 2011): „Studiile critice ale lui Gherea se reliefează printr-o îmbinare armonioasă a analizei cu sinteza, pe o argumentare pasională și ingenioasă de o neobișnuită vervă polemică”.

Așadar, oricât ar fi de ponegriț sau apreciat acest critic (a înregistrat urcușuri și coborâșuri în aprecierea operei sale), Gherea rămâne un punct de reper în istoria, cultura și literatura României.

Macavei Al. Macavei

Cartea

LAZĂR AVRAM versus CATRENE CRITICE CARITABILE

I

Creația d-lui Lazăr Avram se constituie dintr-o dedublare a inspirației intelectuale, pe de o parte, din lucrările cu caracter ingineresc în domeniul forării sondelor și exploatarea zăcămintelor de petrol și gaze naturale, ca profesor dr. al Universității de Petrol și Gaze din Ploiești (absolvită ca șef de promoție, 1980), autor a zeci de cursuri și sute de articole în specific, colaborator la nenumărate contracte de cercetare tehnico-științifice în țară și străinătate, iar, pe de altă parte, de literatura beletristică – proze, poezii, memorialistică ș.a., care nu sunt *violond'Ingres*, ci o a doua vocație.

Și parcă nu întâmplător s-a născut în comuna transilvană Maieru (16 mai 1955), în care și-a făcut primele clase primare clasicul literaturii române Liviu Rebreanu (în clasa tatălui) și unde s-a născut fratele marelui scriitor – Emil (17 dec. 1899), prototipul lui Apostol Bologa din romanul *Pădurea spânzuraților*. În Maieru, funcționează Muzeul „Cuibul visurilor” (1958), care adăpostește manuscrise, cărți rare, obiecte personale aparținând lui Liviu Rebreanu și comunității locale, numele instituției provenind de la titlul nuvelei acestuia, sinonim cu cel al romanului scriitorului german Erich Maria Remarque (1930), muzeu susținut de Consiliul Comunal și amenajat de prof. Sever Ursa, muzeograf consacrat.

Este interesant faptul că numele de botez/familie *Lazăr Avram* fac parte din onomasiconul biblic – *Lazăr*, forma greacă pentru ebraicul *Eleazar*, însemnând „Cel ajutat de Dumnezeu” (Luca 16, 20; Ioan 11, 1, 15), iar *Avram*, însemnând „Tatăl mulțimii” (Fac. 12; 15, 13-16).

Digresivile făcute până aici sunt paralele, dar nu străine de capacitățile de creație tehnico-literare ale autorului volumului *Dincolo*

de semne (Editura Karta-Graphic, Ploiești, 1917, 462 pag.), un compozit între aforistică-memorialistică-proză scurtă, cuprinzând trei părți distincte: I. *Mereu în cumpăna gândului*; II. *Între lacrimă și surâs*; III. *Lumină în spirală*, cu o prefață semnată de literatorul prof. univ. dr. Ion Bălu și o postfață de scriitoarea Cleopatra Lorințiu, carte segmentată în 1664 de consemnări.

Dar nu la această carte diaristică ne-am propus să adăstăm și nici la cele anterioare, cum sunt creațiile literare în versuri: *Poeme cărunte*

(1994), *Ning spicele tăciune* (1997), *Rădăcinile albe* (2000), precum și cele aforistice: *Memoria inimii* (2010), *Leac de singurătate* (2013), cu versiunea acestui volum în limba franceză – *Remède contre la solitude* (2016), serie de opere încheiate de curând cu o antologie selectivă titrată simplu: *Poezii*, apărută în colecția „Opere omnia”, la Tipo-Moldova (Iași, 2018), ci la epigramele distinsei personalități accentuate ca om de știință/profesor universitar/scriitor pline de harismele înțelepciunii tradiționale.

Să nu uităm că *aristocrația românească* se trage din țărani (în prezent, numiți globalistic „fermieri”), purtătorii/creatorii culturii strămoșești – după cum susținea, încă pe la 1924, exegetul Garabet Ibrăileanu, referindu-se la opera lui Ion Creangă și nu numai la acest mare clasic al artei literare culte daco-române.

D-l Lazăr Avram provine din atare etnos național, care nu s-a rupt de cultura poporană, devenind *homouniversitaris*, ci dimpotrivă, și-a dat măsura proprie, atât tehnico-științei, cât și artei literare.

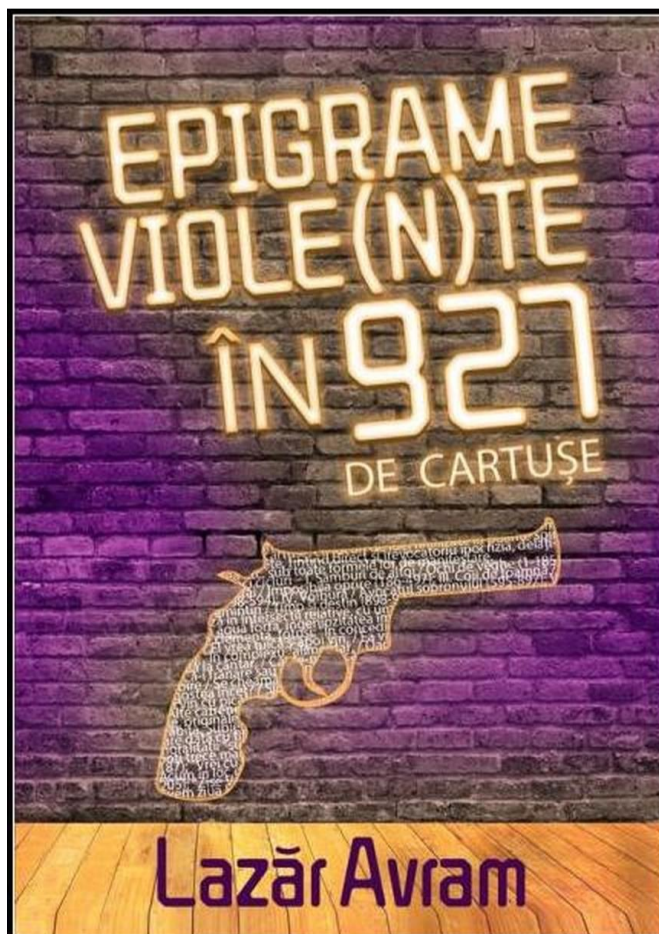
II

După cărțile menționate anterior, vine cu această nouă antologie titrată *Epigrame viole(n)te în 927 de cartușe*, cu jocuri de idei finalizate în poante spirituale, cu rime săltărețe, țintind direct și irevocatoriu ipocrizia, delațiunea, necinstea etc. sub toate formele lor de manifestare.

Dispuse în cinci cicluri – I. *Sâmburi de altoi/Ochi de veghe* (1-185); II. *Boabe de păstăi/Imposibila oprire* (186-497); III. *Coji de*

(continuare în pag. 8)

Mircea Coloșenco

LAZĂR AVRAM
versus
CATRENE CRITICE CARITABILE

(continuare din pag. 7)

toamnă/Fără noimă (498-594); IV. Volbura/Avocatul șopronului (595-897); V. Amintiri, amintiri.../Timp și destin (898-927), aria de investigație se structurează în intersecții relative, cu umor ager și ironie vânoasă, cu portrete în *aqua forte*, ingeniozitatea îmbogățită în tușe absurde prin sagacitate clementă, totuși: „În concediu, cel puțin,/Seara, plini de energie,/El vrea țuică, ș-apoi vin,/Ea vrea simplu, o „tărie”. (De gustibus, 51); „Încomplexu'alimentar,/Oacheșă care servește/Nu te-nșală la cântar,/Cât te-nșală când ochește...” (Comprehensiune, 69); „Că-i frânare sau ciocnire,/Că-i captură sau rodeo,/Astăzi, marea ei iubire/Se cheamă Alfa Romeo!” (Julietta modernă, 102); „Să-i sorb dragostea încet?/Sigur, nu ține figura.../Cum să-i ceri unui poet/Să bea vin cu picătura?” (Percepție lirică, 185).

Alte catrene, deși par „ușure” în metamorfoza lor, filtrate prin site fine, originale, miezoase, sunt încărcate cu sensuri ascunse la o lectură grăbită. Subiectele luate/extrase din medii sociale diverse dau de fiecare dată cu tifla ticăloșilor, fiind încărcate cu „fitile” și „cuie” la adresa moralității „subțiri”: „De succes ca să ai parte/Între oamenii aleși,/Nu poți trece mai departe/Fără ca să știi să ieși” (Dincolo de chibzuință, 187); „Vrei cu Donici să cutreieri/Zarea strânsă ca-n arnici? / Hm! Acum în loc de greieri,/Cântă fostele furnici...” (Dincolo de fabulă, 205); „Zise Vali, pupe-l zmeii!./Tăinuit, discret, în șoaptă:/- Cum avem ziua Femeii,/Vreau și noaptea pentru-amantă!” (Zise Vali Batistatu, 237); „Domnu' Jude, vă asigur,/Că deși-s de mult luați,/El trăiește mai mult singur,/Ea, retrasă... cu bărbați...” (Mărturie, 242).

Interesant este faptul că, nu de puține ori, textul pare academic, stilul ales, dar pigmentat cu accente polemice acroșante, „secrețiile” fiind pe cât de sincere, pe atât de critice, un amestec de biografie romanțată, care să trezească interesul cititorului: „Ca profesor, pe tăcute,(O spun sincer cu decență)/C-am iubit femei trecute,/Da. Trecute de licență.” (Cu schepsis, 254); „La petreceri cu ursita/Când se-ncinge alăuta,/El aplică tropotita/Și, din când în când, bătuta...” (Rafinament stilistic, 259); „Când

soția îl înstrună,/Socotește cam așa:/- Ca să-mi cânte bine-n strună,/Pun pe nu în loc de da.” (Paulica Voicu, 273); „Îmi place vânătoarea, ca atare,/Industrial-sportivă, ca la carte;/Urăsc nespus pe cea de-exterminare,/Și o ador pe-aceea de amante...” (Îmi place vânătoarea..., 283).

Cum trăim într-un prezent incert, modelele se schimbă și ele, fie din climatul familial, fie intelectual, epigramistul ocolește stările contradictorii, paronia, dar sub masca unor gesturi intelectualiste, fals modeste, sunt vizate posturile semi-sferto-doților, a palavragiilor omniprezenți ce se vor a fi de prestigiu: „Tot vorbindu-i de deochi,/Doctorul, nervos, îi spune:/- După mers și după ochi,/Ai boala vacii nebune!” (Bâzdâc, 305); „Îmi șoptea un om de bine/Că-s traduși, fără să știe,/Unu-n două limbi străine,/Celălalt doar de soție...” (La lansare de carte cu doi autori, 337); „Spadasin cu zvâc la dame/A reușit cu mult temei,/Să-ncruciseze-n epigrame/Și trupuri albe de femei.” (Unui epigramist necunoscut, 343); „Tare mult au descâlcit/Într-o lume încălțată:/El, profesor prețuit,/Ea, profă neprețuită...” (Amicilor Dana și Neluță B., 373).

Autorul e dur, dar drept și actual, construind cu seriozitate și discreție situații din argoul tabloidelor de scandal, biciuind rolul nociv devastator, în plan moral și spiritual, perversul, vedetele supra-evaluate, minciuna, fiind și autocritic cu propriul său volum de semne. Cu onestitate, epigramistul pune între paranteze critice falsele valori, abandonându-le de la caz la caz, nuanțate, potrivite gustului său ca pe niște iluzii pierdute sau dosite cu cinism, fiind fără noimă: „Ea visa și el cobeia,/Dar la urmă, ce noroc!/Ea să-l afle în cafea,/El, în cărțile de joc!” (Dincolo de tâlc, 428); „- De la care semn nespus/Ți-a fost dragostea stăpână?/- De la foarte bine-n sus,/Cum ar zice ne'ntu Vână!” (Răspuns unei întrebări legate de volumul «Dincolo de semne», 434); „Într-o largă-aserțiune/(Spre a nu fi interpretat!)/Treaba în direcțiune/O reglează regulat!” (Unui director, 468); „Bate vântul peste gând,/Măiereancode pe deal!/Toamnă mi-e, și în curând/Fi-vom frunze de Ardeal!” (Melancolică, 549).

Cărturar ca un mizantrop incurabil (cum altfel să fie un epigramist notoriu?),

rămâne, totuși, până aproape de final un copil capricios, deși crud și răzgâiat datorită temperamentului său ușor țepos, ascuns de fiecare dată sub șopronul delicateții civilizate. Se vrea, în același timp, și avocat și procuror și judecător, „trăgând la pace”: „După foste, după foști,/Toarce gândul pe pustii,/Fiindcă după ce cunoști/E mai bine să nu știi...” (Dincolo de intuiție, 565); „Lecturat-am, așadar,/Cartea-ți despre zăcământ./Totu-i impecabil, doar/Conținutu-i la pământ...” (Referință critică, I.N., 613); „Eu nu-nțeleg cum o valoare/Un bun profesor vreau să zic,/Să reprezinte-un rector care/În fond nu-nseamnă mai nimic?!” (Unui coleg care-l reprezintă pe rector în diferite ocazii, 624).

Nu sunt iertate nici politicianismul, avariția și corupția în noua societate democratică post-decembristă: „DNA – sitari sau corbi –În justiție se vede,/Unii se prefac că-s orbi,/Alții văd ce nu se vede...” (În Justiție..., 791); „Nenea Secu, în schimbare,/A păstrat semne-n decor:/Unii-n față cu topoare,/Alții, coadă de topor...” (Nenea Secu, 796); „Potlogari din țara mea,/Porecliți de nat, baronii,/Vor să-mpărătească lumea/Cum pe vremuri, faraonii...” (Opinie, 866); „- Niciun combinat de stat/N-a rămas în România?/Cum să nu! S-au combinat/Jaful și Turnător!” (Caleidoscop post-decembrist, 870).

Încheierea epigramatică este triumfalistă, autorul dedică foștilor colegi de liceu de altădată câte un catren de *laudatiofide*, portretizându-i cu umor și prietenie nestrămutată.

III

Nu am verificat dacă aceste sute de catrene pontoase ale cărțiiid-lui Lazăr Avram depășesc întrucâtva creațiile epigramiștilor noștri – Al. Macedonski, Păstora Teodoreanu și nu numai, alături de cei contemporani, însă este sigur că multe dintre ele din această carte au spuma acidă/vitriolentă/forțoasă asemănătoare cu a multora dintre cele care circulă cu francheță în mediile culturale. Timpul va decide.

Mircea Coloșenco

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN
Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, dr. Lazăr Ureche, Liviu Ursa, Viorel-Daniel Partene.
Acest număr apare cu sprijinul financiar al Primăriei Maieru.
Correspondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)
Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.
Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRIȚA-NĂSĂUD
Machetare: Viorel-Daniel Partene
E-mail: icu_craciun@yahoo.com
Tehnoredactare computerizată și tipar: REVOX INTERNATIONAL PROD SRL, Bistrița,
Str. Gen. Grigore Bălan, nr. 25. tel: 0263 231 341 ISSN 1224 - 643